

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

Навчально-науковий інститут права та політології
Кафедра правознавства та галузевих юридичних дисциплін

***МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ
КУРСОВИХ РОБІТ з дисципліни
ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО***

***Для студентів спеціальності
081 ПРАВО***

Київ - 2025

Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова

УДК 347(072)

Рекомендовано Вченою радою Українського державного університету імені Михайла Драгоманова від 17 лютого 2025 р. Протокол № 7

Укладачі:

- Москаленко С.І.,** професор кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін УДУ імені Михайла Драгоманова, доктор юридичних наук, професор
- Сухицька Н.В.,** професор кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін УДУ імені Михайла Драгоманова, кандидат юридичних наук, доцент
- Деркачова Н.О.** старший викладач кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін УДУ імені Михайла Драгоманова

Рецензенти:

- Стеценко В.Ю.** професор кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін УДУ імені Михайла Драгоманова, доктор юридичних наук, професор
- Терещенко А.П.** віце-президент ВГО «Розвиток людини», доцент кафедри теорії права університету «Україна», кандидат юридичних наук, доцент

Методичні рекомендації до написання та оформлення курсових робіт – Москаленко С.І., Сухицька Н.В., Деркачова Н.О. К., УДУ імені Михайла Драгоманова, 2025. - 39 с.- електронне видання

Методичні рекомендації розроблені у відповідності до вимог галузевої компоненти стандартів вищої освіти з підготовки фахівців рівнів «бакалавр» галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Призначено для студентів денної та заочної форм навчання у виконанні курсових робіт та містять основні вимоги щодо їх змісту та оформлення, організації її виконання, порядку оцінювання. Наведено зразки супровідних документів.

© Москаленко С.І., Сухицька Н.В., Деркачова Н.О, 2025

© Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2025

З М І С Т

ВСТУП.....	4
-------------------	----------

I. ОСНОВНІ ЕТАПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ ДО НАПИСАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....

1.1. Вибір та затвердження теми курсової роботи.....	5
1.2. Підбір літератури.....	7
1.3. Визначення об'єкта та предмета дослідження, формулювання мети і завдань.....	8
1.4. Складання змісту (плану) курсової роботи.....	8

II. ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....

2.1. Вимоги до вступу.....	9
2.2. Вимоги до основної частини курсової роботи.....	14
2.3. Формулювання висновків та рекомендацій.....	15

III. ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ТА ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....

3.1. Структура курсової роботи.....	17
3.2. Вимоги до оформлення курсової роботи.....	20

IV. ПІДГОТОВКА ТА ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ.....

4.1. Презентація курсової роботи.....	24
4.2. Оцінювання курсової роботи	25

ДОДАТКИ.....	28
---------------------	-----------

1. ВСТУП

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» **перший (бакалаврський) рівень вищої освіти** передбачає здобуття особою теоретичних знань та практичних умінь і навичок, достатніх для успішного виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю; загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності

Курсова робота є самостійним науковим дослідженням студента, що виконується ним на 1 курсі навчання. Основне завдання курсової роботи – поглиблене розкриття питання нормативної дисципліни, уміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні наукові завдання.

Курсова робота – це самостійне закінчене дослідження за обраною темою, яке свідчить про формування спеціальних (фахових, предметних) компетентностей, що дозволяють здобувачу вирішувати професійні завдання. Курсова робота є невід'ємною складовою частиною початкової індивідуальної наукової роботи студента, самостійним, завершеним науковим дослідженням у конкретній дисципліні, має внутрішню логіку, чітко структурована та містить сукупність результатів, положень, що пропонуються для публічного захисту.

Метою курсової роботи є застосування набутих у процесі вивчення дисципліни теоретичних знань і практичних навичок для самостійного розв'язання конкретної проблеми на підставі критичного аналізу та узагальнення існуючої інформації з обраної проблеми, проведення власних досліджень, виконання розробок та формування рекомендацій для розв'язання проблеми.

Основними завданнями курсової роботи є:

- систематизація та поглиблення теоретичних знань у контексті вирішення певних практичних завдань;
- аналіз законодавства, визначення принципів і механізмів, форм і

методів в курсі теорії держави і права;

- формулювання конкретної прикладної проблеми, що не знайшла достатнього висвітлення в науковій літературі та потребує інноваційних пропозицій для її вирішення;
- наукове обґрунтування методів і засобів вирішення визначеної проблеми;
- набуття навичок розроблення та впровадження заходів із забезпечення результативної та ефективної діяльності органів державної влади, недержавних організацій, кримінальної юстиції, судових та правоохоронних органів;
- формулювання висновків, рекомендацій і пропозицій на основі результатів наукових досліджень.

Основні положення регламентації завдань сформовані відповідно до Стандартів вищої освіти першого та другого рівнів вищої освіти (Наказ МОН України від 20.07.2022 р. № 643).

1. ОСНОВНІ ЕТАПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ ДО НАПИСАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

1.1. Вибір та затвердження теми курсової роботи

Тематика курсових робіт (КР) розробляється викладачем профільної кафедри. Теми КР відображають сутність попередньо набутого змісту навчальної дисципліни за спеціальністю та освітньою програмою. Тематика робіт на кафедрі поновлюється кожного навчального року.

Із запропонованих кафедрою тем студент обирає тему за бажанням, виходячи зі своїх наукових уподобань та зацікавленості. Студент (за погодженням з науковим керівником) може запропонувати тему КР, (або уточнити наявну), яка не передбачена у переліку тем, визначених кафедрою. Але при цьому необхідно обґрунтувати вибір теми, її актуальність. Тему курсової

роботи, запропоновану студентом, розглядають на засіданні кафедри та затверджують її чи відхиляють.

Тема наукового дослідження студента оформлюється заявою на ім'я завідувача кафедри із проханням затвердити тему курсової роботи та її керівника
(Додаток 1. Форма заяви студента на затвердження теми КР).

Керівниками КР можуть бути науково-педагогічні працівники з науковим ступенем доктора наук чи кандидата наук, коло наукових та фахових інтересів яких відповідає тематиці КР.

Закріплення за студентами теми КР і керівників оформлюється наказом ректора за поданням директора ННПП на основі відповідного рішення кафедри.

Керівник курсової роботи:

- надає допомогу щодо розробки плану;
- рекомендує необхідну основну літературу, довідково-нормативні й інші джерела за темою дослідження;
- надає змістовні консультації щодо виконання роботи;
- перевіряє текст роботи під час написання окремих розділів, робить зауваження й вказує на недоліки для своєчасного їх усунення;

Після визначення на кафедрі теми студент із науковим керівником розробляє план КР.

Курсова робота повинна відповідати таким основним вимогам:

- ✓ глибина опрацювання та критичний аналіз монографічних видань і фахових статей з обраної теми;
- ✓ характеристика історії вивчення досліджуваної проблеми та її сучасного стану;
- ✓ чітке визначення об'єкта і предмета, мети і завдань, а також вибір методів та обґрунтування доцільності їх використання в дослідженні; висвітлення елементів наукової новизни курсової роботи;

- ✓ узагальнення та обґрунтування отриманих у процесі написання курсової роботи результатів, формулювання висновків та практичних рекомендацій щодо їх використання під час вивчення літератури.

1.2. Підбір літератури

Подальша робота над КР пов'язана із добором літературних джерел, що висвітлюють певні аспекти обраної проблеми. Перелік таких джерел може бути запропонований науковим керівником або складений і доповнений студентом самостійно. Такими джерелами можуть виступати:

узагальнення практики судів України, рішення Верховного Суду України, Вищого господарського суду України, а також з архівів місцевих судів, що опубліковані у відповідних фахових виданнях, розміщені на Інформаційному сервері Верховного суду України та Верховної Ради України інших правозастосовних органів та організацій;

матеріали правозастосовчої практики, що публікуються у відповідних розділах таких видань, як журнали: «Право України», «Юридична Україна», «Підприємництво, господарство і право», «Юридичний журнал», «Економіка і право», «Вісник Конституційного Суду України», «Вісник Верховного Суду України», «Вісник Вищого господарського суду України», «Збірник рішень Верховного суду України», «Збірник рішень Вищого господарського суду України», «Часопис Київського університету права»; газети: «Юридична практика», «Юридичний вісник України» та ін.

Обов'язковим є використання наукової літератури: монографій і наукових праць, що публікуються в періодичних фахових юридичних виданнях. Рекомендується використовувати наукові праці, що опубліковані у згаданих вище та інших юридичних журналах, а також у збірниках наукових праць: «Правова держава», «Держава і право», «Часопис Київського університету права» (збірники Інституту держави і права ім. В.М.Корецького), наукові вісники (правознавчі серії) юридичних факультетів та вузів України тощо.

Доцільне опрацювання і використання довідкової літератури (словники, довідники, енциклопедії), матеріали науково-практичних конференцій, статті у фахових виданнях України та країн ЄС, дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата або доктора наук зі спеціальності «Право», в межах якої виконується дипломне дослідження, автореферати до них, монографії, навчальні посібники, а також різні електронні джерела.

Аналіз літературних джерел дозволяє скласти план дослідження, в якому висвітлено його науковий апарат (актуальність, мета і завдання дослідження, його об'єкт, предмет, методи, база, прогнозовані науково-практична значущість, структура роботи тощо) та орієнтовний зміст. При написанні роботи здобувачі вищої освіти обов'язково повинні посилатися на авторів і джерела, з яких запозичено певні положення або окремі результати.

В роботі обов'язково мають бути використані наукові праці останніх 5 – 7 років видання. Більш ранні роботи можуть використовуватися в історичному, порівняльному плані, а також якщо вони містять положення, що є істотними для предмета дослідження.

1.3. Визначення об'єкта та предмета дослідження, формулювання мети і завдань

Наступним етапом в підготовці до написання роботи є розробка наукового апарату дослідження, а саме, визначення об'єкта та предмета дослідження, формулювання мети і завдань.

1.4. Складання змісту (плану) курсової роботи

Після того, як студентом була опрацьована література, потрібний матеріал зібрано і систематизовано, складається детальний план КР. Здобувачам вищої освіти пропонується науковим керівником план, який містить наступні складові:

- Вступ
- Назви розділів (рекомендовано – 2 розділи).

Для детального розкриття змісту кожен розділ має бути конкретизований 2 – 4 підрозділами з робочими назвами.

Процес уточнення структури складний і може тривати протягом усієї роботи над дослідженням.

- Висновки після кожного розділу
- Загальні висновки
- Список використаних джерел

Вимоги до переліку умовних позначень.

Якщо в курсовій роботі вжито спеціальну термінологію, використано маловідомі скорочення, нові символи або позначення, то їх перелік може бути поданий у вигляді окремого списку, який розміщують перед вступом, або наводять розшифрування в тексті при першому згадуванні. Перелік умовних позначень друкують двома колонками, в яких зліва за абеткою наводять скорочення або позначення, а справа – їх докладне розшифрування. Якщо спеціальні терміни, скорочення, символи тощо, повторюються в роботі менш, як три рази, перелік не складають, а їх розшифровку наводять у тексті при першому згадуванні.

До змісту перелік умовних позначень зазвичай не включають.

II. Основні вимоги до написання курсової роботи

2.1. Вимоги до вступу.

Вступ розкриває сутність і стан проблеми, обраної для дослідження, її значущість, підстави і вихідні дані для розроблення теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження, розкриває загальну характеристику роботи і містить: актуальність, мету і завдання дослідження, його об'єкт, предмет, гіпотезу, методи, базу, наукову та практичну значущість, структуру курсової роботи.

Актуальність обраної теми подається у вигляді критичного аналізу питань з теми дослідження – це її наукове та практичне значення, тобто усвідомлення того, що нового додасть ця робота до науки, де можна загалом або

частково використати її результати, обґрунтувати необхідність досліджень для організацій (органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднаних територіальних громад), в діяльності самого здобувача або після їхнього опублікування вони стануть надбанням широкого кола людей, яких цікавить ця проблема.

Обґрунтування актуальності теми дослідження здійснюється на основі аналізу проблемної ситуації, яка відображає суперечність між реальним станом об'єкта дослідження та сучасними завданнями. Опис актуальності не повинен бути багатослівним – обсягом 1,5 – 2 сторінки.

Об'єкт дослідження курсової роботи – це процес або явище, що створює проблемну ситуацію і обрані для вивчення питання. **Предметом дослідження** є той аспект або частина об'єкта дослідження, яка розглядається в даній роботі: соціально-економічні закономірності функціонування та розвитку об'єкта, різноманітні його якості, властивості тощо. Предмет дослідження міститься в межах об'єкта. Об'єкт і предмет як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження, саме на нього спрямована увага студента, оскільки предмет дослідження визначає тему курсової роботи.

Наприклад, об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають в процесі реалізації правового статусу суб'єктів кримінального права України, а предмет дослідження – особливості елементів правового статусу суб'єктів кримінального права в період воєнного стану. Чітке формулювання об'єкта і предмета дослідження (не занадто широкого та не дуже вузького) дає змогу дослідникові отримувати справді наукові, конкретні знання, які можна реально впроваджувати в навчальний процес.

Після визначення об'єкта та предмета надзвичайно важливо в науковому дослідженні визначити мету та окреслити його завдання. Мета та завдання бакалаврської роботи повинні бути чітко сформульованими та відображати тематику дослідження.

Мета наукового дослідження – головний елемент структури і надзвичайно важливий методологічний інструмент дослідження.

Для правильного визначення мети дослідження потрібно чітко з'ясувати:

1. Сутність досліджуваної проблеми та її головні суперечності, основні проблемні питання теоретичного та (або) експериментального характеру, які підлягають вирішенню шляхом наукового дослідження.

2. Сучасне теоретичне знання, яке може бути використане для пояснення структури і законів функціонування об'єкта, який вивчається.

3. Основні шляхи та обсяги необхідного теоретичного та (або) експериментального обґрунтування предмета дослідження.

4. Відомі методи і засоби для проведення теоретичного та (або) експериментального вивчення предмета.

Не потрібно формулювати мету як «Дослідження...», «Вивчення...», тому що ці слова вказують на засіб досягнення мети, а не на саму мету.

Основними методологічними вимогами до виокремлення завдань дослідження є такі:

1. **Завданнями дослідження** називають проблеми, відповіді на які необхідні для досягнення мети дослідження.

2. Визначення, формулювання і послідовність викладу завдань дослідження мають чітко відповідати його темі, об'єкту, предмету, меті.

3. Сукупність поставлених у дослідженні завдань повинна бути мінімальною, достатньою для досягнення мети дослідження.

Методи дослідження. Для досягнення визначених мети і завдань дослідження використовують комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, як спосіб набуття достовірних наукових знань, умінь та практичних навичок у галузі права. Визначимо деякі з них:

✓ теоретичний, за допомогою якого проаналізовано джерельну базу дослідження (закони, підзаконні акти, наукові праці та публікації);

- ✓ емпіричний в частині здійснення аналізу наукових праць вітчизняних і західних учених для розкриття природи, сутності, особливостей та історичної генези;
- ✓ прогностичний, який на базі опрацьованих джерел і результатів дав змогу передбачити, спрогнозувати можливі шляхи;
- ✓ ідентифікації, узагальнення, моделювання – для розроблення висновків і пропозицій дослідження;
- ✓ метод історизму, згідно з яким до державно - правової дійсності необхідно підходити як до такої, що змінюється в часі та розвивається;
- ✓ системний, який дозволяє більш повно розкрити те чи інше явище висвітлюючи його елементи та об'єктивні зв'язки між ними;
- ✓ метод порівняння, за допомогою якого можна легко виявити позитивні та негативні аспекти того чи іншого явища;
- ✓ формально - юридичний, що застосовується при дослідженні нормативних джерел;
- ✓ метод аналізу, який допомагає виявити всі властивості того чи іншого явища та інші методи;
- ✓ метод пізнання соціальних явищ – ґрунтується на комплексному підході, що дає змогу досліджувати проблеми крізь призму їхнього соціального змісту та юридичної форми;
- ✓ системного аналізу – за допомогою цього методу було проведено аналіз у нерозривному їх зв'язку;
- ✓ діалектичний – за допомогою цього методу були досліджені у взаємозв'язку один із одним;
- ✓ класифікації – за допомогою цього методу на основі даних, отриманих від використання діалектичного методу і методу системного аналізу було здійснено класифікацію

- ✓ історико-правовий (соціологічний) метод – при дослідженні еволюції теоретичних висновків щодо предмету дослідження, а також становлення та розвитку нормативно-правової бази;
- ✓ порівняльно-правовий метод – аналізуючи окремі однопорядкові соціальні явища, суспільні відносини, які виникають з приводу реалізації повноважень у рамках, а також співвідношення вітчизняного та зарубіжного досвіду функціонування;
- ✓ логіко-семантичний та дедуктивний методи – при дослідженні значень та властивостей понять, які використовуються у роботі, та формулюванні їхніх визначень;
- ✓ системно-функціональний метод – у процесі дослідження явищ правової дійсності.

Для прикладу.

У процесі написання роботи були застосовані сучасні загальнонаукові та спеціальні методи наукового дослідження, використання яких обумовлене змістом і метою поставлених завдань:

метод системного підходу та формально-логічний метод – при узагальненні положень нормативно-правових актів та наукової доктрини з теми дослідження;

метод аналізу та синтезу - при дослідженні елементів правового статусу суб'єктів кримінального права;

формально-логічний метод та метод герменевтики – при здійсненні тлумачення правових термінів та понять;

порівняльно-правовий метод – при дослідженні рівня трансформації змісту правового статусу суб'єктів кримінального права у мирний час та період воєнного стану.

Крім того, були застосовані методи індукції, дедукції, узагальнення, аналогії з метою всебічного дослідження особливостей правового статусу суб'єктів кримінального права України під час дії воєнного стану.

Практична значущість має містити результати самостійно проведених досліджень, що можуть бути впроваджені в діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднаних територіальних громад, тощо.

Наприкінці вступу вказується *структура* (з яких елементів складається робота) і *обсяг роботи* (кількість сторінок, таблиць, схем, використаних джерел, додатків).

2.2. Вимоги до основної частини курсової роботи

Основна частина роботи *здобувача* складається з розділів і підрозділів, які мають бути взаємопов'язані, а матеріал – викладеним послідовно і логічно із критичним аналізом теоретичних положень, статистичних даних, інформації різноманітного характеру.

У першому теоретичному розділі основної частини розглядаються сутність понять, положень, дефініцій, що стосуються предмету дослідження, теоретичні аспекти досліджуваної проблеми, аналітичний огляд літературних джерел, інших джерел інформації з предмета дослідження, критично аналізуються різні погляди, здійснюється їх класифікація, обґрунтовуються основні фактори впливу на стан і розвиток досліджуваного об'єкта, тощо. Теоретичне обґрунтування, суть, значення, класифікаційні характеристики, історія та тенденції розвитку предмета дослідження, методичні підходи повинні мати певні елементи полемічності, розкривати власну позицію щодо предмету дослідження, що створює передумови для проведення у наступному розділі власних прикладних досліджень.

Для констатації та обґрунтування теоретичних висновків та тенденцій доцільно використовувати дані, опубліковані у відповідних енциклопедіях, монографіях, довідниках та інших зарубіжних джерелах та виданнях. Загалом, перший розділ повинен послідовного вирішувати такі задачі:

– розкриття сутності досліджуваного явища та його особливостей серед інших подібних явищ, при потребі;

- аналіз історії розвитку явища, його нормативно-правової бази;
- аналіз наукових та практичних підходів (історичних та сучасних) до аналізу обраного об'єкту дослідження;
- аналіз існуючої термінології у сфері дослідження, створення понятійно-категоріального апарату, на який автор спиратиметься у подальшій роботі;
- виявлення тих методів та інструментів, які можуть бути використані при дослідженні предмету роботи, визначення та обґрунтування інструментарію, що буде безпосередньо застосований у роботі;
- огляд світових тенденцій явища, яке аналізується.

2.3. Формулювання висновків та рекомендацій

У висновках курсової роботи здобувача рекомендується підвести підсумки проведеного дослідження, викласти основні результати, що одержано, рекомендації щодо їх практичного використання.

У кінці кожного розділу формулюють висновки із стислим викладенням наведених у розділі наукових і практичних результатів.

Загальні висновки – це завершальний етап курсової роботи. У висновках коротко оцінюють стан проблеми, досягнуті результати з точки зору відповідності меті курсової роботи, поставленим у вступі завданням та наданим пропозиціям. місце проведеного дослідження в аспекті її розв'язання, викладають наукові та практичні результати, одержані шляхом послідовного виконання завдань дослідження, а також рекомендації щодо наукового і практичного застосування здобутих результатів. Загальні висновки будують відповідно до завдань дослідження.

Курсова робота здобувача містить лише загальні висновки роботи в цілому. Висновки розпочинають з нової сторінки безпосередньо після викладу основної частини роботи. Обсяг висновків – 2–3 сторінки.

До списку використаних джерел слід включати джерела, на які у тексті є посилання. Список використаних джерел складається із законодавчих актів,

нормативних матеріалів, вітчизняної та зарубіжної наукової, навчально-методичної та спеціальної літератури, фахових видань, інформаційних ресурсів інтернету. Список використаних джерел розміщується після висновків.

Використані джерела у курсовій роботі розміщують у вигляді нумерованого списку (використовуються тільки арабські цифри) за алфавітом. Бібліографічний опис джерел складають відповідно до чинних стандартів з видавничої і бібліотечної справи. Кількість використаних джерел має бути не менше **20**.

Наукові джерела слід використовувати творчо. Запозичення чужих думок без посилання на автора і просте переписування не дозволяється. Думки науковців та інших фахівців рекомендується відображати шляхом переказу думки. Пряме цитування в роботі чужих думок у великій кількості є недоцільним. Не допускається пряме цитування з іншомовних (у тому числі російськомовних) джерел. Поряд з чужою думкою слід навести власну позицію стосовно конкретного питання з відповідною аргументацією.

У списку використаних джерел не допускається:

- посилання на джерела, що не мають наукової цінності;
- посилання на сторінки Вікіпедії та схожі ресурси, у яких відсутній процес наукового рецензування;
- сайти рефератів та інші накопичувачі документів, що не мають наукової цінності;
- курсові й лабораторні роботи;
- файлообмінники (та інші схожі ресурси).

У **додатках** наводяться допоміжні матеріали: копії документів, витяги із законодавчо-нормативних документів, звіти, інструкції, положення, правила, результати правових досліджень, таблиці тощо. Якщо розміщений у додатках матеріал не є авторським, обов'язково потрібно вказувати посилання на джерело. Додатки розміщується після списку використаних джерел. Обсяг

додатків не обмежується, але повинен визначатись реальними потребами бакалаврської роботи.

Наукову інформацію в роботі потрібно викладати у найповнішому вигляді, обов'язково розкриваючи хід та результати дослідження з детальним описом методики дослідження. Повнота наукової інформації повинна відбиватись у деталізованому фактичному матеріалі з обґрунтуваннями, гіпотезами, теоретичними узагальненнями.

Матеріали роботи мають містити конкретні, чітко сформульовані рекомендації, спрямовані на удосконалення наявного стану досліджуваної проблеми. Виклад матеріалу основної частини має бути логічно структурований і впорядкований відповідно до провідної ідеї дослідження.

III. Вимоги до структури та оформлення курсової роботи

3.1. Структура курсової роботи

Вимоги до структури й оформлення курсових робіт розроблено відповідно до Наказу МОН України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

Структура курсової роботи є такою:

1. Титульний аркуш.
2. Зміст.
3. Перелік умовних скорочень (за необхідності).
4. Вступ.
5. Основна частина, яка складається з розділів та підрозділів.
6. Висновки.
8. Список використаних джерел.
9. Додатки (за необхідності; не враховуються у загальний обсяг роботи).

Титульний аркуш є першим в науковій роботі і містить:

назву міністерства, якому підпорядковано навчальний заклад (Міністерство освіти і науки України);

найменування вищого навчального закладу, інституту і кафедри, де виконано роботу;

прізвище, ім'я, по батькові автора;

шифр і найменування спеціальності;

кваліфікаційний рівень, на якому навчається здобувач вищої освіти;

науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника;

місто і рік.

На титульному аркуші роботи зазначається «На правах рукопису».

(Додаток 2. Зразок оформлення титульної сторінки).

Перелік умовних позначень, символів, одиниць вимірювання, скорочень подається за необхідності у вигляді окремого списку. Додатково їхнє пояснення наводиться у тексті при першому згадуванні. Скорочення, символи, позначення, які повторюються не більше двох разів, до переліку не вносяться. ***(Додаток 3. Зразок оформлення переліку умовних скорочень).***

Зміст повинен містити назви всіх структурних елементів, заголовки та підзаголовки (за їх наявності) із зазначенням нумерації та номери їх початкових сторінок. ***(Додаток 4. Зразок оформлення змісту курсової роботи).***

Основна частина курсової роботи має містити:

вступ;

розділи роботи;

висновки.

У **Вступі** подається загальна характеристика роботи, а саме:

- **актуальність обраної теми** – обґрунтування сутності наукової проблеми, її значущості, необхідності вибору теми дослідження;
- **мета і завдання дослідження** формулюється одним реченням, відповідно до неї – 3 – 5 завдань;
- **об'єкт дослідження** – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для вивчення;

- **предмет дослідження** міститься в межах об'єкта.
- **методи дослідження** (перераховуються використані наукові методи дослідження та змістовно відзначається, що саме досліджувалось кожним методом; обґрунтовується вибір методів, що забезпечують достовірність отриманих результатів та висновків);

структура та обсяг курсової роботи – зазначаються структурні частини дослідження (вступ, кількість розділів, підрозділів, пунктів, висновки, список використаних джерел, наявність додатків). Обсяг основної частини дослідження (від першої сторінки до закінчення висновків) – ... сторінок. Список використаних джерел містить ... (кількість) позицій.

У кінці кожного розділу формують **висновки** із стислим викладенням наведених у розділі наукових і практичних результатів, що дає змогу вивільнити загальні висновки від другорядних подробиць (приблизно 1,5 – 2 сторінки).

У **Висновках** викладаються найбільш важливі наукові та практичні результати роботи, вказуються наукові проблеми, для розв'язання яких можуть бути застосовані результати дослідження, а також можливі напрями продовження досліджень за тематикою роботи.

Список використаних джерел формується здобувачем вищої освіти у такій послідовності:

1. Законодавчі акти України

- Конституція України;
- Кодекси;
- Закони України;
- Підзаконні нормативно-правові акти;
- Постанови Верховної Ради України;
- Укази Президента України;
- Постанови Кабінету Міністрів України;
- Нормативні акти міністерств та відомств;
- Міжнародно-правові акти.

Використання нечинних нормативно-правових актів у роботі допускається виключно у порівняльному плані з обов'язковою відміткою про припинення їх чинності у тексті роботи та списку використаних джерел.

2. Матеріали правозастосовчої практики: керівні роз'яснення Пленуму Верховного Суду України, Вищого господарського суду України, узагальнення судової практики, матеріали судових справ тощо.
3. Наукова та інша юридична література (в алфавітному порядку за прізвищами авторів або назвами монографій, брошур тощо, які видавалися українською мовою).
4. Іноземні джерела (англомовні, німецькомовні тощо, крім російської).

(Додаток 5. Зразок оформлення списку використаних джерел).

3.2. Вимоги до оформлення курсової роботи

Важливим аспектом підготовки наукової праці є її правильне оформлення, що має відповідати певним вимогам.

Оформлення курсової роботи має відповідати державним стандартам України. Робота виконується українською мовою, на комп'ютері і друкується на одній стороні вертикально орієнтованих аркушів паперу білого кольору формату А (210x297 мм). Для друку використовується шрифт Times New Roman; колір шрифту – чорний; розмір шрифту – 14 пт. На одній сторінці розміщується до 30 рядків тексту, що відповідає використанню міжрядкового інтервалу 1,5.

При друкуванні встановлюються поля: зліва – 25 мм, справа – 10 мм, зверху і знизу – по 20 мм. За умови дотримання вищезазначених вимог рекомендований обсяг курсової роботи становить – **30 сторінок, (без додатків).**

Заголовки структурних частин «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами по центру сторінки. Відстань між заголовками та текстом 2 інтервали. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами

(крім першої великої) з абзацного відступу. Якщо заголовок складається з двох речень, їх розділяють крапкою.

Кожен розділ роботи треба починати із нової сторінки.

Розділи курсової роботи поділяються на підрозділи. **Нумерація підрозділів** здійснюється у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку, пункти (нумерація - з номера розділу, порядкового номера підрозділу і порядкового номера пункту, відокремлених крапкою). В кінці номера підрозділу також ставлять крапку. Наприклад, 1.3. (третій підрозділ першого розділу). Потім у тому ж рядку наводять заголовок підрозділу. Розділи, підрозділи, пункти нумеруються арабськими цифрами.

Такі структурні одиниці як зміст, перелік умовних позначень, вступ, висновки, список використаних джерел не мають порядкового номера.

Нумерація сторінок роботи – наскрізна, у правому верхньому куті сторінки, арабськими цифрами без крапки. Титульний аркуш не нумерується.

Для відтворення матеріалу використаних джерел роботи та забезпечення вимог наукової етики у тексті бакалаврської роботи вміщують **посилання на цитування**. Посилання роблять після закінчення цитування джерела або після узагальненого викладу даних, запозичених з конкретного джерела (джерел).

Посилання на джерела оформлюють у квадратних дужках відповідно до списку використаних джерел. Наприклад:

«Судова практика, як джерело трудового права України, урегульовує нетипові ситуації правозастосування, які не знайшли регламентацію в актах законодавства про працю [2, с.48].

Отже, процитоване визначення знаходиться на сорок восьмій сторінці друкованого джерела, яке розміщене у списку під другим номером.

При узагальненому викладі даних (без цитування) допускаються посилання лише на порядковий номер джерела. Наявність посилань є обов'язковою вимогою щодо оформлення роботи.

Ілюстрації (креслення, рисунки, графіки, схеми, діаграми тощо) слід розміщувати в роботі безпосередньо після тексту, де їх згадують у вперше або на наступній сторінці.

Ілюстрації повинні мати назву, яку розміщують по центру сторінки під ілюстрацією. При нумерації рисунків, схем, діаграм за наявності посилань на них у тексті кваліфікаційної роботи проставляються через крапку номер розділу та номер рисунка (схеми, діаграми) арабськими цифрами. Рисунок, що нумерується, наводиться посередині нового рядка (нумерація - з правого боку в дужках). Номер та назва рисунка наводяться знизу з правого боку рисунка. У тексті роботи всі ілюстрації іменують словом «рисунок» або скорочено «рис.».

Узагальнений у курсовій роботі числовий матеріал оформлюють у вигляді **таблиць**. На всі таблиці має бути посилання в тексті роботи.

Список використаних джерел при написанні курсових робіт оформлюється відповідно до затверджених Національних стандартів, що відповідають за оформлення бібліографічної інформації в науковій роботі.

ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання / Нац. Стандарт України. – Вид. офіц. – [Уведено вперше ; чинний від 2016-07-01]. – Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. – 17 с. Цей стандарт є регламентуючим документом для оформлення.

Робота виконується літературною українською мовою, у науковому стилі. Не слід використовувати публіцистичних чи побутових термінів, слід уникати спрощених чи не прийнятих у науці висловів. Юридичні та інші терміни і категорії мають бути застосовані коректно, відповідно до їх нормативного чи іншого загальноприйнятого значення. Основні мовні засоби, які використовує автор, мають характеризуватися: великою кількістю наукової термінології; оперуванням абстрактними категоріями; залученням посилань на першоджерела; чіткою композиційною структурою тексту (послідовність, логічність, зв'язок і залежність думок тощо); використанням суто наукової

фразеології, стійких термінологічних словосполук; характерною монологічністю тексту; як правило, відсутністю емоційно-експресивної лексики.

Необхідно також уникати в роботі зарозумілих висловів, викладати свої думки належить чітко, якісно, логічно, поступово, не допускаючи повторів і помилок, уважно стежити за тим, щоб у роботі не було суперечностей між окремими її положеннями. Слід також уникати надмірного нагромадження думок щодо одного предмета дослідження, а також не використовувати занадто складних конструкцій речень, які перешкоджають з'ясуванню справжньої думки автора. Власна позиція автора у кожному випадку має бути належно аргументована.

Завершуючи роботу, студент зобов'язаний уважно перечитати її, звернувши особливу увагу на взаємозв'язок між її частинами, літературну редакцію, повтори, помилки тощо та у разі потреби внести відповідні виправлення та корективи.

Загалом курсова робота має бути завершеною самостійною науковою працею студента та за змістом відповідати спеціальності 081 Право.

Щоб запобігти некоректного цитування необхідно дотримуватись наступних правил:

✓ Якщо думка автора наведена дослівно, то її потрібно взяти в лапки, зробивши коректне посилання на джерело (його порядковий номер зі списку використаної літератури, який додається до роботи).

✓ Якщо цитується великий уривок з тексту (не більше $\frac{1}{2}$ сторінки), то він може не братися в лапки, натомість його можна відділити від решти тексту певним способом (набирати іншим кеглем, шрифтом, накресленням, більшими абзацними відступами тощо), зробивши коректне посилання на джерело (його порядковий номер зі списку використаної літератури, який додається до роботи).

✓ Допускається скорочення цитати, якщо це не призводить до викривлення думки автора. Місце скорочення має бути відзначене в цитаті квадратними дужками з трикрапкою всередині.

✓ Допускається перефразування цитати, зміна словоформ чи відмінків певних слів. Таку цитату в лапки не беруть, але в квадратних дужках обов'язково роблять посилання на джерело (його порядковий номер зі списку використаної літератури, який додається до роботи).

✓ У списку використаної літератури завжди слід вказувати і ті джерела, які використовувалися під час підготовки роботи і вивчення теми, навіть якщо прямих посилань чи цитувань цих джерел у роботі немає.

IV. Підготовка та захист бакалаврської роботи

4.1. Презентація курсової роботи

До захисту наукової роботи студент готує доповідь (до 10 хв). У ній мають бути висвітлені такі питання дослідження:

- обґрунтування актуальності теми дослідження;
- мета, завдання, об'єкт, предмет;
- методи дослідження;
- результати дослідження;
- основні висновки та рекомендації щодо впровадження результатів дослідження.

Доповідь може супроводжуватися ілюстраціями, таблицями, графіками, презентаціями тощо.

Вимоги до презентації.

Презентація виступу на захисті курсової роботи зазвичай не повинна перевищувати 10 слайдів (максимум 2 слайди на хвилину промови). Тло слайдів презентації бажано обрати одне для всієї презентації.

Презентація виступу повинна містити:

- Назва роботи, ВНЗ, кафедра, прізвище, ім'я по-батькові здобувача (1 слайд)

- мета та завдання дослідження (1 слайд);
- об'єкт і предмет дослідження (1 слайд);
- методи та методики дослідження (1 слайд);
- результати теоретичного аналізу проблеми (2–3 слайди);
- опис результатів емпіричного дослідження (2–4 слайди);
- практичні розробки (програми тренінгу, рекомендації) (2 слайди);
- висновки (1–2 слайди).

Класичні помилки презентації:

- забагато слайдів;
- забагато матеріалу на слайді;
- дуже швидко йдуть слайди;
- малий шрифт;
- шаблон слайду зливається з текстом або надміру яскраве, відволікає увагу;
- надмірне «декорування»;
- невиправдане використання ефектів анімації;
- той, хто виступає, читає текст зі слайду;
- той, хто виступає, говорить до екрана.

Практично кожен слайд доповіді повинен ґрунтовно коментуватися доповідачем. Просте демонстрування отриманих результатів наукових досліджень без їх інтерпретування – ознака непідготовленості науковця.

Якість коментування слайдів доповіді залежить від уміння доповідача чітко і професійно правильно будувати свої речення. Говорити слід голосно і не поспішаючи. Одним із варіантів практичного відпрацювання цього питання є прослуховування науковцем своєї доповіді, записаної на диктофон. Завершуватися доповідь має конкретними і лаконічно сформульованими висновками.

4.2. Оцінювання курсової роботи

Критерії оцінювання курсової роботи

Кожна курсова робота оцінюється диференційовано за стобальною та європейською системою ЕКТС («А», «В», «С», «D», «Е», «F») з переведенням в традиційну систему оцінок («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Якість виконаної роботи оцінюється відповідно до таких показників:

- чіткість формулювання об'єкта, предмета, завдань дослідження;
- логічність структури та її відповідність темі роботи;
- системність і глибина теоретичного аналізу проблеми;
- наявність огляду чинного законодавства та наукових джерел за темою курсової роботи
- наявність аналізу та узагальнень правозастосовної практики;
- достовірність і обґрунтованість висновків;
- наявність і змістовність пропозицій по вдосконаленню законодавства та юридичної практики;
- відповідність вимогам щодо оформлення;
- правильність, чіткість, аргументованість відповідей на запитання.

Курсова робота оцінюється за такими правилами:

«А» («Відмінно») - якщо до роботи немає зауважень, вона містить ґрунтовний аналіз чинного законодавства, наукової літератури та юридичної практики, елементи наукової новизни; має теоретичне та практичне значення; доповідь на захисті є логічною, змістовною, проголошена вільно, зі знанням справи; відзиви і рецензії позитивні; відповіді на запитання правильні та логічні; робота повністю відповідає встановленим вимогам.

«В», «С» («Добре») - якщо тема роботи розкрита належно, але наявні певні недоліки, які не мають істотного значення; в теоретичній частині деякі літературні джерела проаналізовані дещо поверхово або враховані не всі існуючі в науці течії, концепції і т.ін.; елементи новизни та практичного значення представлені не зовсім чітко; недостатньо використані інформаційні матеріали; є окремі зауваження в рецензії та відзиві наукового керівника, які не одержали аргументованого пояснення студентом; доповідь студента на захисті побудована

логічно, проголошена вільно, відповіді на запитання, переважно, правильні; робота оформлена в межах встановлених вимог.

«D», «E» («Задовільно») - тема роботи в основному розкрита, але мають місце певні недоліки змістовного характеру; нечітко сформульовані мета, завдання, об'єкт, предмет дослідження; відсутній або суттєво обмежений аналіз наукової полеміки; аналітична частина характеризується надмірною описовістю; добір інформаційних матеріалів не завжди обґрунтований; висновки і пропозиції, що містяться в роботі не обґрунтовані; відсутній аналіз юридичної практики, рецензія й відзиви містять окремі зауваження, які не отримали пояснення; доповідь прочитана за текстом, або підготовлена невдало; не всі відповіді на запитання є коректними або вони не одержали належної аргументації; є зауваження щодо оформлення роботи.

«E» («Незадовільно») - порушена логіка викладення матеріалу в роботі; зміст розділів не узгоджені між собою; відсутній огляд сучасних літературних джерел; аналіз проблеми є поверховим, використані застарілі джерела права, законодавчі акти, що втратили чинність тощо; відсутній докладний аналіз проблем законодавчого регулювання суспільних відносин, що досліджувалися; відсутні особисті висновки і пропозиції автора; робота не відповідає спеціальності «Правознавство»; мають місце істотні недоліки в оформленні роботи; виступ на захисті свідчить про слабку орієнтацію в правовій системі та предметі дослідження, відсутність системних знань з юридичної спеціальності.

Д О Д А Т К И

Додаток 1. Форма заяви студента на затвердження теми КР

В.о. завідувачки кафедри правознавства
та галузевих юридичних дисциплін
Навчально-наукового інституту
права та політології
УДУ імені Михайла Драгоманова
доц. Олені МАКАРОВІЙ
студента (ки) 3 курсу (31П групи)
спеціальності «Право»
денної форми навчання
ПІБ
тел. _____

Заява

Прошу затвердити мені тему курсової роботи
«_____» з навчальної дисципліни «Цивільне право»
та призначити наукового керівника.

Дата

Підпис студента

Додаток 2. Зразок оформлення титульної сторінки

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Навчально-науковий інститут права та політології
Кафедра правознавства та галузевих юридичних дисциплін

На правах рукопису

КУРСОВА РОБОТА

на тему:

«Умови договору, їх загальна характеристика»

Освітньо-професійна програма – Право

Спеціальність – 081 Право

Виконала:
студентка 3–го курсу
групи 31П
ПІБ

Науковий керівник:
ст. викладач Деркачова Н.О.

(підпис)

Національна шкала: _____

Кількість балів: _____

Оцінка ECTS: _____

Київ-2025

Додаток 3. Зразок оформлення переліку умовних скорочень

7ААС – Сьомий апеляційний адміністративний суд
ВРУ – Верховна Рада України
ВСУ – Верховний Суд України
ГК України – Господарський кодекс України
ДСНС – Державна служба України з надзвичайних ситуацій
ЄС – Європейський Союз
ЗУ – Закон України
ЗСУ – Збройні Сили України
КАС – Касаційний адміністративний суд
КЗпП України – Кодекс законів про працю України
КК України – Кримінальний кодекс України
КМУ – Кабінет Міністрів України
КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення
КЦС – Касаційний цивільний суд
ПАТ – Приватне акціонерне товариство
ПК України – Податковий кодекс України
ЦК України – Цивільний кодекс України

Додаток 4. Зразок оформлення змісту курсової роботи

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади дослідження умов договору.....	6
1.1. Поняття договору в цивільному праві	6
1.2. Види договорів	12
Висновки до розділу I.....	15
РОЗДІЛ II. Аналіз та характеристика умов договору.....	16
2.1 Розвиток уявлень про істотні умови договору	16
2.2. Загальна характеристика умов договору відповідно до українського законодавства	20
Висновки до розділу II.....	24
ВИСНОВКИ.....	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	30
ДОДАТКИ.....	33

Додаток 5. Зразок оформлення списку використаних джерел

**ПРИКЛАДИ оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел у
курсній роботі з урахуванням
Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015**

Тип джерела	Приклад оформлення
Законодавчі та нормативні документи	1. Конституція України. Документ 254к/96-ВР, чинний, поточна редакція — Редакція від 01.01.2020, підстава - 27-ІХ URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Tex 2. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 15, ст.190). Документ 2011-ХІІ, чинний, поточна редакція — Редакція від 23.12.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text
Книги: Один автор	1. Сухицька Н.В. Теорія і практика зв'язків з громадськістю // Курс лекцій: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2018. – 384 с.
Два автори	1. Ярошенко О.М., Луценко О.Є. Трудове право України : підручник. Х.: Право, 2022. - 376 с.
Три автори	1. Іншин М.І., Костюк В.Л., Мельник В.П. Трудове право України: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2016. - 472 с.
Чотири автори	1. Практичне право: права пацієнтів (Інтерактивний курс медичного права) : навч. посіб. / [В. О. Галай, С. К. Гречанюк, І. Я. Сенюта, В.Ю. Стеценко]; за ред. С. Г. Стеценка, А. О. Галай. – К. : КНТ, 2009. – 224 с.
П'ять і більше авторів	1. Адміністративне право України: підручник / [П. Діхтієвський, Ю. Ващенко, Н. Задирака, В. Пашинський, В. Клиничук та інші]; за заг. ред. П. Діхтієвського. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. - 450 с.
Автор-упорядник	Правова основа діяльності органів державної влади/упоряд. Любченко П. М. Харків, 2020. 300 с.
Збірники наукових праць	1. Сухицька Н.В. Права людини в контексті людського розвитку: еволюція поняття. Abstracts of XIX International Scientific and Practical Conference. Boston, USA. 15-17.05 2023р. Pp. 146-149. URL: https://eu-conf.com/events/actual-methods-of-development-of-science-andeducation/
Монографії	1. Лук'янчиков О.М. Правове регулювання матеріальної відповідальності роботодавця : монографія. Х.: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2019. - 254 с.
Конспекти лекцій	1. Прогонюк Л.Ю. Трудове право : курс лекцій. Миколаїв : МНАУ, 2021. 99 с.
Авторефер дисертацій	Обухівський Р.Р. Юридичні підстави припинення трудових відносин в умовах воєнного стану: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Право». К., 2024. 19 с.
Дисертації	Бадилевич Т. М. Правове забезпечення захисту дітей, позбавлених батьківського піклування в умовах воєнного стану: дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Київ, 2024. – 194 с.

Довідники енциклопедії	1.Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (відпов. ред.) та ін. Київ: «Укр. енцикл.», 2003. Т. 5. П-С. 736 с. 2. Сухицька Н.В. Соціальні заклади України: Інформаційний довідник. – К., УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. - 157 с.
---------------------------	---

ТЕМИ КУРСОВИХ РОБІТ

1. Авторське право і суміжні права.
2. Виконання зобов'язань, відповідальність за їх порушення. Припинення зобов'язань.
3. Виконання рішень судів у цивільних справах: проблеми та перспективи.
4. Відповідальність в цивільному праві.
5. Договір дарування: поняття, сторони, предмет.
6. Договір доручення: аналіз правових аспектів та практика застосування.
7. Договір позики у цивільному праві України: аналіз правових аспектів.
8. Договірні відносини у сфері ІТ: цивільно-правовий аналіз.
9. Договори у сфері інтелектуальної власності. Комерційна концесія.
10. Доктрини в цивілістиці.
11. Загальна характеристика особистих немайнових прав фізичної особи.
12. Загальна характеристика права інтелектуальної власності.
13. Загальні положення про відшкодування шкоди.
14. Засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг.
15. Звичай ділового обороту.
16. Кодифікація цивільного законодавства України.
17. Міжнародні договори та їх вплив на цивільне право України.
18. Недійсні правочини
19. Окремі види зобов'язань щодо відшкодування шкоди.
20. Опіка та піклування в цивільному праві: порівняльна характеристика.
21. Особисті немайнові права: загальнотеоретична характеристика.
22. Підстави, порядок та правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою.

23. Поняття і види речових прав в Україні.
24. Поняття і види фідучіарних зобов'язань у цивільному праві України.
25. Поняття і зміст цивільно-правового договору.
26. Поняття та види забезпечення виконання зобов'язань у цивільному праві.
27. Поняття та види неустойки.
28. Право власності на окремі види майна.
29. Право на інформацію та його захист у цивільному праві України.
30. Право приватної власності.
31. Правочини у цивільному праві: поняття та загальна характеристика.
32. Предмет і метод цивільного права як галузі.
33. Представництво в цивільному праві
34. Спадкування за законом.
35. Спадкування за заповітом.
36. Спільна власність.
37. Строки та терміни. Позовна давність.
38. Участь держави та територіальних громад у цивільних відносинах.
39. Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин.
40. Цивільно-правова відповідальність за завдання моральної шкоди.
41. Цивільно-правовий аспект захисту прав дитини в Україні.
42. Цивільно-правовий статус малолітніх осіб.
43. Цінні папери як об'єкти цивільних прав.
44. Юридичні особи в цивільному праві.

Рекомендована література.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року. Офіційний вісник України. 2006. № 46. С. 207.
3. Договір про закони щодо товарних знаків від 13.10.1995 р.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_102.

4. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. Офіційний вісник України. 2008. № 93. Ст. 89.
5. Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11.04.1980 р. Офіційний вісник України. 2006. № 15. Ст. 438.
6. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності від 17.07.1979 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_169.
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. Офіційний вісник України. 1998. № 13. Ст. 270.
8. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори повністю або частково морського міжнародного перевезення вантажів від 11.12.2008 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_k30.
9. Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм від 29.10.1971 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_124.
10. Конвенція про права дитини від 20.11.1989 р. Зібрання чинних міжнародних договорів України. 1990. № 1. Ст. 205.
11. Конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 р. Офіційний вісник України. 2005. № 44. Ст. 328.
12. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № №18-22. Ст. 144. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
13. Податковий кодекс України від 02.11.2010 р. № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. №№ 13-14, 15-16, 17. Ст. 112. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
14. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст. 356. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Основна:

1. Борисова В. І. Юридична особа: поняття та ознаки. *Приватноправове регулювання суспільних відносин: традиції, сучасність, перспектива* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19-20 квіт. 2012 р.). Київ : ТОВ «Білоцерківдрук», 2013. С. 70-71.
2. Булеца С. Б. Договір про надання особливих послуг. *Порівняльне аналітичне право* : електронне видання. 2017. № 6. С. 90-93.
3. Велика українська енциклопедія : у 20 т. / редкол. : В. І. Борисова (гол.) та ін. Харків : Право, 2021. Т. 12: Сімейне право. 530 с.
4. Волкова А. В. Договір перевезення вантажів автомобільним транспортом: автореф. дис канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2015. 16 с.
5. Вчення про цивільно-правову відповідальність : монографія / І. В. Спасибо-Фатєєва, Л. М. Баранова, О. О. Беляєв та ін. ; за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2025. – 816 с.

6. Гладка Л. І. Лізинг як засіб подолання кризових явищ в економіці. *Економічний Вісник Національного гірничого університету*. 2015. № 2. С. 141-146.
7. Горблянський В. Я. Захист прав споживачів за договором про надання послуг : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Івано-Франківськ, 2019.
8. Гриняк Т. Підстави звільнення від відповідальності перевізника за договором перевезення вантажу автомобільним транспортом. *Юридична Україна*. 2017. № 2-3. С. 27-33.
9. Дзера О. В., Кузнєцова Н. С., Майданник Р. А. Цивільне право України. Особлива частина : підручник. 4-те вид., стереот. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 1176 с.
10. Зайцев О. Л. Помилка в недійсному правочині. *Вплив інтеграційних тенденцій на розвиток національного права* : матеріали Міжнар. наук.- практ. інтернет-конф. (м. Одеса, 28 лют. 2019 р.) / МВС України, Одес. держ. ун-т внутр. справ. Одеса : ОДУВС, 2019. С. 34-36.
11. Зайцев О. Л. Правочини з вадами волі. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2007. Вип. 36. С. 364-369.
12. Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду: коментарі науковців / О. П. Печений, І. В. Спасибо-Фатєєва та ін., за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : екус, 2020. 496 с. (Серія: “Проблеми судової практики”).
13. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: АртЕк, 2020. 128 с.
14. Кот О. О. Здійснення та захист суб’єктивних цивільних прав: проблеми теорії та судової практики : монографія. Київ : Алерта, 2017. 494 с.
15. Кройтор В. А. Принципи цивільного судочинства та їх система: проблеми сучасної теорії і практики : монографія. Харків : Право, 2020. 672 с.
16. Кухарєв О. Є. Догматична конструкція універсального правонаступництва у сфері спадкового прав. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2020. № 3 (90). С. 40-49.
17. Морозова С. Є. Правове регулювання опіки та піклування за цивільним законодавством України : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2011. 20 с.
18. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2 т. / за заг. ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця ; наук. ред. М. М. Хоменко. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 1046 с.
19. Нетипові об’єкти : зб. ст. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. – Харків : ЕКУС, 2022. – 266 с.
20. Передача нерухомості в європейському приватному праві. Загальні основи європейського приватного права / за ред. Луц М. Мартінез Веленкозо, Сакі Бейлі та Андреа Праді ; переклад В. Кисіля. – Харків : ЕКУС, 2024. – 544 с.
21. Правова доктрина України: у 5 т. / Н. С. Кузнєцова, Є. О. Харитонов, Р. А. Майданик та ін.; за заг. ред. Н. С. Кузнєцової. Харків Право, 2013. Т. 3: Доктрина приватного права України. 368 с.

22. Розгляд окремих категорій справ у цивільному судочинстві: підруч. / Н. Ю. Голубєва, І. В. Андронов, Н. В. Волкова [та ін.]; за ред. Н. Ю. Голубєвої. – Одеса : Фенікс, 2024. – 592 с.
23. Самозахист у договірних відносинах: монографія / А. О. Покровська. – Харків : ЕКУС, 2024. – 232 с.
24. Сліпченко А. С. Відчуження у цивільному праві. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 7. С. 59-63.
25. Сліпченко А. С. Значення дефініції «цивільний оборот» у юриспруденції. Вісник Національної академії правових наук України. 2017. № 1 (88). С. 201-210.
26. Сліпченко А. С. Конститутивне правонабуття у цивільному праві. Право і суспільство. 2018. № 4. Т. 1. С. 95-100.
27. Сліпченко А. С. Способи цивільного обороту. Проблеми цивільного права та процесу : тези доп. учасників наук.- практ. конф., присвяч. 96-й річниці від дня народження О. А. Пушкіна (м. Харків, 21 трав. 2021 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. С. 244-246.
28. Сліпченко А. С. Сутність та ознаки цивільного обороту. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право». 2017. Вип. 23. С. 129-132.
29. Сліпченко А. С. Визначення об'єкта у праві на недоторканість житла. Актуальні проблеми цивільного, житлового та сімейного законодавства: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 90-річчю з дня народження д-ра юрид. наук, проф. В. П. Маслової (м. Харків, 16 берез. 2012 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : Право, 2012. С. 76-79.
30. Сліпченко А. С. Індивідуальність фізичної особи, як об'єкт особистих немайнових прав. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право». 2010. № 929. С. 340-344.
31. Сліпченко А. С. Матеріальні блага, як об'єкти цивільних правовідносин. Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних та сімейних прав : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. Ч. Н. Азімова та 20- річчю з дня створення каф. цив. права № 2 (Харків, 29 лист. 2019 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2019. С. 56-58.
32. Сліпченко А. С. Межі застосування поняття «цивільно-правова відповідальність». Модернізація цивільно-правової відповідальності: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 18 жовт. 2019 р.) / відп. ред. Р. А. Майданник. Київ : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2019. С. 267- 271.
33. Сліпченко А. С. Місце об'єктів особистих немайнових правовідносин у системі об'єктів цивільного права. Право і суспільство. 2013. № 6-2. С. 87- 92.
34. Сліпченко А. С. Надання згоди фізичною особою, що зображена на фотографії, як юридичний факт за ЦК України. Право України. 2008. № 3. С. 110-114.
35. Сліпченко А. С. Невідчужуваність та невіддільність об'єктів особистих немайнових прав. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства.

2012. Вип. 29. С. 60-70.

36. Сліпченко С. О. Обов'язок в абсолютних немайнових правовідносинах. Право і безпека. 2011. № 5 (42). С. 228-230.
37. Сучасні проблеми цивільного права та процесу: навч. посіб. / С. О. Сліпченко, О. В. Синегубов, В. А. Кройтор та ін. ; за ред. Ю. М. Жорнокуя, Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. 808 с.
38. Теоретичні та практичні аспекти розгляду судами спорів, що виникають із договорів підряду : монографія / В. В. Луць, І. Е. Берестова, В. І. Бобрик, М. М. Великанова, М. К. Галянтич, А. Б. Гриняк, О. О. Первомайський. Київ, 2010. 319 с.
39. Цивільне законодавство України в умовах адаптації до приватного права ЄС: навч. посіб. / авт. кол. ; за заг. ред. Є. О. Харитонова, К. Г. Некіт. Одеса: «Юридична література», 2017. 308 с.
40. Цивільний оборот речей : монографія / А. С. Сліпченко. – Харків : ЕКУС, 2024. – 240 с.
41. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін. ; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.
42. Цивільне право України : курс лекцій : у 6 т. / Р. Б. Шишка (кер. авт. кол.), О. Л. Зайцев, Є. О. Мічурін та ін. ; за ред. Р. Б. Шишки, В. А. Кройтора. Харків : Еспада, 2008. Т. 1. 345 с.
43. Цивільне право України : навч. посіб. : у 2 ч. / за заг. ред. В. А. Кройтора, О. Є. Кухарєва, М. О. Ткалича. Запоріжжя : Гельветика, 2016. Ч. 1. 495 с.
44. Цивільне право України : підручник : у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, І. В. Жилінкова та ін. ; за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Київ : Юрінком Інтер, 2004. Т. 2. 578с.
45. Цивільне право України : підручник : у 2 ч. / за заг. ред. Р. Б. Шишки, В. А. Кройтора. Харків : Вид-во Харків. нац. ун-ту внутр. справ, 2008. Ч. 1. 340 с.
46. Цивільне право України: нові виклики і перспективи розвитку : матеріали XVIII міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 98-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова (Харків, 28 лют. 2020 р.). Харків: Право, 2020. 480 с. URL:
http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SBORNIKI_2020/Sb_Maslov_2020.pdf
47. Цивільне право України: підруч. Частина загальна / Баранова Л. М., Дуденко Т. В. та ін. ; за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: екус 2024. 568 с.
48. Цивільне право України: підручник. 3-є вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. Київ: Видавництво Ліра-К, 2022. 796с.
49. Цивільне право. Практикум : навч. посіб. 3-тє вид., перероб. і доп. / За ред. Р. А. Майданика (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнєцової, Є. О. Рябокonia. К.: Алерта, 2019. 622 с.

50. Цивільне право (частина загальна). Курс лекцій : навч. посіб. / за ред. І. Спасибо-Фатєєвої. – Харків : ЕКУС, 2021. – 448 с.
51. Цивільний кодекс : наук.-практ. комент.: у 6 т. / за ред. І. В. Спасибо- Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. Т 2: Об'єкти. Правочини. Представництво. Строки та терміни. Позовна давність. Особисті немайнові права фізичної особи. 523 с.
52. Цивільне право (частина особлива). Курс лекцій : навч. посіб. / за ред. І. Спасибо-Фатєєвої. – Харків: ЕКУС, 2022. – 640 с.
53. Цивільний кодекс України. Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців) : у 6 т. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ФОП Лисяк Л. С., 2011. Т. 5: Право власності та інші речові права. 788 с.
54. Цивільне та господарське право в тестових завданнях (практичний курс): навчально-практичний посібник / за заг. ред. В.А. Омельчук. Київ: Алерта, 2022. 192 с.
55. Шишка Н. В. Цивільно-правовий статус органів внутрішніх справ України: дис. канд. юрид. наук : 12.00.03. Харків, 2014. 244 с.
56. Шишка О. Р. Концептуальний дисонанс ст. 1 ЦК України: деякі проблеми розходження доктринальних установок з легальними. Методологія цивільного (приватного) права України в умовах європеїзації (Матвєєвські цивілістичні читання): матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27 жовт. 2017 р.). Київ : ТОВ «Білоцерківдрук», 2018. С. 199-206.
57. Шишка О. Р., Шишка Р. Б., Фелик В.І ., Макаришева Т. С. Право інтелектуальної власності України. Київ, Ліра-К, 2025. 620 с.
58. Шульга А. М. Загальнотеоретичні аспекти правомірної поведінки особи: монографія. Харків, 2013. 412 с.
59. Юринець В. Є. Актуальні питання цивільного права: навч. посіб. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 178 с.

Інформаційні ресурси:

<http://www.portal.rada.gov.ua> - офіційний веб-сайт Верховної Ради України;
<http://www.president.gov.ua> - офіційний веб-сайт Президента України;
<http://www.kmu.gov.ua> -офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України;
<http://www.court.gov.ua> - офіційний веб портал судової влади в Україні;
<https://supreme.court.gov.ua> - офіційний веб-сайт Верховного Суду України;
<http://www.reyestr.court.gov.ua> - єдиний реєстр судових рішень в Україні;
<https://lib.udu.edu.ua/> - Наукова бібліотека УДУ імені Михайла Драгоманова.

Навчально-методичне видання

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО НАПИСАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ
КУРСОВИХ РОБІТ з дисципліни
ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО**

**Для студентів спеціальності
081 ПРАВО**

Підписано до друку 17.02.2025 р. Формат 60x84/16.

Папір офісний. Гарнітура Times New Roman.

Обл.-вид. арк. 0,044

Зам. № 53.

Віддруковано з оригіналів.

ВИДАВНИЦТВО

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Свідectво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої

продукції

серія ДК № 7896 від 25.07.2023

(044) 239-30-26